

KÓBOR TAMÁS.

Méltóságos Asszonyom!

Ezer köszönet és alázatos kézcsók a telefonkorholásáért és bocsánat, hogy ugyancsak telefonon ígéretet tettem megjavulásomra, noha már tudtam, hogy nem fogok megjavulni. És e képmutatásomért is. Hát észrevette? — kérdeztem, holott tudtam, hogy észrevette. És megharagudott? Noha láttam kínos feszengését a kegyelmes úrral az oldalán: jaj! És nem tudott másképp megmenekülni — nagyon mélyen lehajtotta fejét és nagyon belehevült a mondókába, mellyel a kegyelmes úr figyelmét minden mástól el akarta téríteni arra az esetre, ha köszöntem volna.

Hogy ne érezzen okot a védekezésre és tagadásra, hadd bocsássam előre: nem Maga az egyetlen, aki ebben a kínos helyzetben oly szeretetreméltóan feszeng. Nemcsak az én ismerőseim és barátaim körére értem ezt, hanem úgyszólván az egész magyar, különösen az egész pesti társadalomra. Én ezen az alapon írom meg Magának, hogy ígéretemet tudva szegem meg és adom értésére mindenkinek, aki jó hozzám, hogy ezentúl csak négy szemközt fogom ismerni és a nyilvánosság előtt csak abban az esetben, ha erre külön felbátorítást kapok.

Nem szerénységből teszem, még kevésbé gögből, hanem embertársaimra való tekintettel és szeretettel azok iránt, akik barátságukkal megajándékoztak. Főképpen pedig igazságérzetből. Egészen más világban ajándékoztak meg barátságukkal, mint amelyben szavukon fognam őket. Glattfelder püspök idézte a közkeletű mondást, hogy mindenkinek van egy zsidója, akit kivételnek tart. Nem jelenti, hogy minden zsidónak is van valakije, aki annak tartja. Sokezernek egy sincs, sokszáznak tíz is. Nekem pedig még ennél is több. Illik-e ezeknek kellemetlenkedni, kínos helyzetbe hozni a zsidókhoz való barátságuk révén, egy világban, amelyben nemcsak zsidónak, hanem zsidónak barátja lenni is hátrányos? Ez a mondás valamikor annak a bizonyos egy zsidónak fölmentést jelentett, ma csak megtagadást. Megtagadást önvédelemből, mely mindig jogos és a lelkipurdalásig menő rossz érzést, melyet az egyik elvisel, a másik azonban le akar rázni és haraggal fordul az ellen, aki miatt ránehezedik.

A minap egy öreg barátommal találkoztam, aki elsőosztályos gimnazista unokáját vitte kézenfogva. Megállított a régi barátsággal, megölelt, aztán hátba vágta a fiút: na tudod-e, kit látsz magad előtt? A fiú riadt szemmel meredt rám és mintha kötelet kellene széttépnie, oly nehezen nyúlt felém illedelmes keze, melyet észre nem vettem. Öreg barátom sem volt vak, fületövéig elpirult, zavartan nézett rám, egyet rántott a gyereken, aki megütközött csodálkozással meredt rám. Zsidó! — láttam szemében és nagypapának szinte bűnösség érzete tükröződött az övében. Lehetett meg nem sajnálni? Szabad-e ebben a kínos helyzetben meghagyni, bármikor ebbe a helyzetbe újra hozni? Meggyőződéses antiszemita lett belőle — talán már egy éve — az unoka egyebet sem szív magába, mint zsidógyűlöletet. Én kivétel volnék. Megéri-e nekem, hogy hivatalában, kamarájában, társaságában megütközzenek rajta és rossz magyar gyanújába keveredjék?

Magának, méltóságos asszonyom, bizonyára rosszul esett, hogy nevenapján tizenegy esztendőn át törzsvendég voltam, a tizenkettediken már nem ünnepelte meg ezt a napot, nehogy zsidó barátait megbántsa, az idén pedig a tizenharmadik esztendőben már megülte e barátok nélkül a névnapot. Nagyon finom, tapintatos átmenet volt — a többiekre tekintve, én velem szeretett volna kivételt tenni, de nem tehettem a többi vendégre való tekintetből, akik vegyesnek érezték volna a társaságot és elvégre a vendégek jóérzése a háziasszonynak a gondja. Éreztem hangja melegségében a hálát és megkönnyebbülést, mikor ezúttal én jelentettem influenzát, még mielőtt meghívásra, vagy meg nem hívásra sor kerülhetett. Természetes, hogy betegen megkaptam a meghívást, melyet egészségesen nem kaptam volna meg. Miniszteri tanácsos felesége, keresztény házak orvosa a húga férje, szélsőjobboldali képviselőné a sógornője — nem több-e, mint szép, ha még mindig úgy tesz, mintha semmi sem változott volna?

És tudom, hogy együtt zsidózik a többivel és tudom, hogy hozzám való barátsága változatlanul a régi. Kivétel volnék? Tudom, hogy nem. Hogy csak akkor szidja versenyt a zsidókat, ha a többiekkel van, amellet nem érti és szenved tőle. Dehát mit tehetne egyebet? Tartani kell a többivel s míg együtt van velük, nem is esik nehezére.

Ne essék nehezére. Azt hiszi, hogy hűtlen önmagához és ámitja társait. Drága méltóságos asszonyom, akit eddig bizalmasan keresztneven szólíthattam és ma is jobban esnék, ha megtenném, nem tudhatja, hogy hány hasonló helyzetű, tiszta származásúnkkal van egy társaságban. Hány szerelmi regénynek szakadt hirtelen vége, mert a leány zsidó, a fiú pedig keresztény, hány keresztény fiú hagyja el menyasszonyát, noha sír utána a lelke, hány család bomlik széjjel, mert vegyesházasság és politika nélkül sírig tartana. Hány gyermektragédia zokog hangtalanul vagy kifakadva a

zsidó pajtás miatt, akivel nem szabad tovább barátkoznia és számarányon és zsidónak tekintendően kívül hány véres sebet ejtenek a legjobb leánypajtások a zsidó pajtáson, akinek átmenet és magyarázat nélkül hátatfordítanak, üdvözlését nem veszik tudomásul és még azokkal is megszakítják a barátságot, akik nem járnak el hasonlóképen.

Azt pedig nálamnál is jobban tudja, hogy a Maguk teljesen zsidómentés társaságában öt percig sem lehetnek anélkül, hogy a zsidókérdés ne kerüljön sorra csakúgy, mint a tiszta zsidók társaságában. Ezeknek a bőréről és leikéről van szó, ott természetes. De a keresztény társaság teljesen bombamentes biztonságában miért nem tudnak másról beszélni? Miért szívja egyik a másik szavából a mézet, hallván ezt a zsidó gyalázatosságot, azt a faji terheltséget, amatt a kereszténygyűlöletet, az uzsorát, mellyel vagyonát szerezte. Azt az utálatos piszkot, mely a szegény zsidóból bűzlik. Valami szorong bennük, valami hiányérzet — szükségük van adatokra, melyek fűtsék azt a gyűlöletet és megvetést, mely már készen van, de fűtőanyagra szorul, hogy le ne lohadjon és igazolásra önnönmaga bírói lelkiismereti színe előtt.

De társaságon kívül, idegenek között! Maga, drága méltóságos asszonyom, autón jár, én autóbuszon. Látnok felszállni öreget, fiatal, férfit és hölgyet. Mit kémlelnek egymáson? Mit vizsgálnak, mikor valaki mellé ülnek? Ezer gond és baj, életviszonyok velejárója dolgozik bennük, az útjuk célja, teendők elvégzése fel van jegyezve és azzal az önkéntelenséggel, mellyel a fiú felhúzta nadrágja szárát, a hölgy pedig a púderpamacsot veszi elő és kis tükrében vizsgálja arcát, átsuhan rajtuk a találós kérdés: zsidó, vagy nem? És figyelik, katolikus templom előtt hányán vetnek keresztet, billentenek kalapot. A többi gyanakodva nézi egymást: zsidó, vagy protestáns? Hány gyilkos párbajt vívnak egymásba kapcsolódó férfiszemek — az egyik töltött

gyűlöletet és felháborodást lő a másokra, hogy az is itt ülhet, ő meg kénytelen ezt eltűrni, a másik remegő daccal lő vissza és igen, ezt el kell tűrnöd! Én nem párbajozom, nyugodtan és kifejezéstelenül nézek vissza, mintha farkasszemet játszanánk és majd minden esetben a másik fordítja el tekintetét. Maga nem látja szinte a megalázottságnak dühét az asszonyszemben, mikor gőgösen félrehúzódik, hogy a belül ülőnek helyet engedjen a leszálláskor és a tüntető undort, mellyel elhúzódik, nehogy a zsidó utas a ruhájához érjen.

Maga színházban is páholyban ül és nem látja, hogyan nézik egymást a szomszédok, zsidó-e vagy nem. Vendéglőbe lépve, asztal után kémlelnek, melynek szomszédságában nem ül zsidó. De arról Maga is tud, micsoda gyötrelmes olyan származásról tudni, melyről hallgatagon mindenki tud, vagy rettegni, hogy mindenki meg talál tudni. A fájó haragról, mely a gyermekekből szüleik ellen fordul, miért tették velük, hogy nem tiszta származásúak. És az örökös gyanakvás, rettegés a legtisztábbaknál, hátha mégsem olyan tiszták?

Zsidó tragédiák? Számkivetettségem és megvetettségem elefántcsonttornyából látom a zsidókérdésben a keresztény társadalom gyötrelmes betegségét. A vakon gyűlölő szenved a gyűlöletétől, az ingadozó küszködik, az alkalmazkodó idegzete felőrlődik. A mocsárszárítók maláriája ez — úgy-e stílszerű hasonlat? — az uralmon lévők lázállapota, mely ellen nincs orvosság. Minél teljesebb a győzelem, annál zaklatóbb a betegség. Én a magam körében könnyíteni akarom elviselését. Minden barátomat feloldozom a barátság kötelezettségei alól. Talán magamat sem akarom kitenni megalázásnak, mely egy nem viszonzott, egy kelletlenül fogadott köszönéssel jár, de biztos vagyok benne, hogy a másikat nem akarom kitenni, hogy gőgös legyen velem szemben, hogy kezet szorítson velem illemből, kockázatot vállalva. Én Magának méltóságos asszonyom a régi barátságból, változatlan hódolatom mellett nem

fogok köszönni, meg sem fogom látni és Örökké hálás
leszek érte, ha úgy tesz, mintha ez bánatáná.

(Újság, 1939. április hó 23.)